

del Cerimoniós, c. 1380, probablement la data més antiga del mot: «Dehien algunes paraules perilloses, de què pogueren metre *remor* en la ciutat» (Bof., 150, § 14); però en altres dos passatges surt *rumor* en la mateixa obra: «e en açò tota la gent se més quaix en *rumor*» (§ 25). Igual sentit, i també oscil·lant entre *ru-* i *re-*, en docs. ross. que aplega l'*InuLC*: «que mal li estava de metre la vila en *rumor*» a. 1398; i, d'altra banda, «ausí son de viaffors, e axí, per acórrer a la *remor*» a 1409; «que negun no haja a fer *remor* en lo dit loc de Baxàs», a. 1462.

Va seguir essent un mot molt viu pertot (fins a Eiv: «*remó*: ruidó», PzCab.), i en totes les èpoques: pron. avui amb *-r* muda en tot el domini, llevat en val, on des de CastPna. cap al Sud, és amb *-r* sensible. Allà ha penetrat molt el castellanisme *roido*, i *soroll* no hi és usual; però sí el nostre mot: a Castell-de-Castells, on hi ha una *Coveta del Soroll*, dins una barrancada del mateix nom (crec un avenc amb brogits interns) avui no s'usa *soroll*, però sí *rumór*, alternant, i amb el mateix valor, que el castellanisme (1963). A Monòver s'usa, però, en la forma del català comú: «*remor* f. Soroll confús, rumor» (SGuarner, gloss. de *Canyís*) *Ruido* és, doncs, un barbarisme tan superflu com vergonyós, cada dia més evitat pels bons valencians.

N'hi hagué delicats usos literaris: «El pardal, quan s'ajocava -, feya *remó*, / per veure si'l sentiria - la sev' amó» (*Romlo.*, 530.3), dolça cançó que potser ja es remunta fins al S xvi, i que en tot cas, cantaven per tot Catalunya: MilàF la recollí en el Penedès (versió A), en una altra comarca oriental (B), en el Gironès (D), i més enllà de l'Albera, si bé dient que era de l'Emp (C). «La lluna guaita sobre les ones, / les ones mouen dolça *remor*, / y a sa finestra guaita una nina / regant la mota / d'un test ayrós; / de lluny arriba dolça tonada ---», Costa, any 1874 (*Trad. i Fant.*, *IdOr* xxv, 15). «--- El dring / de ma sang en el vent, ma *remor* d'heura encesa / escalant les muralles de ta espera ---», Agustí Bartra (*L'Evangelí del Vent*, 138.3)

El gènere femení és i ha estat general; en contrast amb el del cultisme *rumor*, de sentit translàtic aquest, i pron. amb *-r* sensible pertot (potser no a les Illes?), el qual s'usa com a masculí, diferència que ja registrava Belv. («*remor* f., *rumor* m»). Fer masculí *remor*, i amb el seu sentit material, ha estat ben rar, per influències cultistes, si bé en trobo dos casos; i justament on menys esperariem trobar-lo: en una rondalla recollida evidentment a Pollença (amb respecte de les formes dialectals, cf. l'article *eu*), i amb to de tradició avial meravellosa: «va sentir un *remor* per dins eu coll del pou, i a's cap de poc temps va veure una dona que en sortia de dedins», Atx. Lluís Salvador, p. 218; i repetidament en els escr. Renaix. vigatans: «deixava l'aymada terra --- atret per dolsos *remors* y músicas de triunfos ---», «--- de sas alas al *remor* soporífer ---», Verdager (*Colom*, 44.3, 54.17; també en un altre escrit juvenil, de 11-vii-1873, Casac., i en cartes de J Collell).

En època romànica, i com a mot hereditari, el llatí *rumor* no s'ha perpetuat a la major part de les llen-

gues germanes: en el N de França apareix *rumour*, *-meur*, *-rem* en algun text del francès antic, però aviat es perdé, fora dels usos cultistes. Les llengües on es mantingué en nivell popular són quasi només la nostra i l'italià, on *romore* amb valors bastant semblants als catalans, si bé allí com masculí, ha estat ús continuat des dels orígens literaris (Dante, *Giov. Villani*); i allà també es distingeix de *rumore*, amb diferència paral·lela a la nostra. També fou viu en l'occità medieval, on oscil·lava entre *rumor* i el dissimilat *rimor*: el PSW VII, 389-90, Rayn. v, 118, recullen aquest en cinc textos, i aquell en quatre, entre ells els trobadors clàssics Peire Cardenal i A. de Pegulhan; avui, però, sembla ser mort quasi pertot (llevat *rumou* a part del Llenguadoc i *roumou* en algun indret de Gascunya), fora de l'ús i pronúncia cultista de *rumour* (amb *-r*), *TdF*

DERIV: *Arremorar-se* 'avalotar-se' que, més o menys sovint, segueix usat fins avui, literàriament, excellent i expressiva paraula, que ja es troba en JoMartorell: «los crits foren grans, e lo camp se *arremorà*. *armaren-se* tots e pujaren a cavall» (Ag III, 298); *arremorat* No és, però, fàcil, de distingir-lo d'una variant sense *a*: «com los dits hòmens no haguessen qui'ls pagàs dit sou, se comensaren a *remorar*» en un document de la guerra contra Joan Sens Fe, c. 1460 (*CoDoACA* xxii, 304), on és ben incert si no hauria estat millor d'atribuir la *a* al verb (puix que *començar* per aquell temps més aviat es construïa amb subordinació directa); en la *Brama dels Llauradors* sí que és *r-*, però allí hi cap llicència poètica: «Per què ab tanta gatzara / anau *remorats*, / e ab tal gara-gara?» Eiv-*remorella*

Remorejar [Busa-N. 1507]: «*ramorejar* avalotant: *seditionem* concito; *ramorejar* com se vulla: *tumultuor*»; «tot l'any hi *remoregen* / les fonts entre murteres perfumades», Costa i Llobera (*La Vall*, a 1873, v. 8), usat no gaire més tard per Llorente i MObrador (cites d'*AlcM*); segons el *DAG* ja es troba en els segles xv-xvii per a «susurrar, murmurar; parlar entre dents». Amb aquest sentit és d'ús comarcal en el Princ. pron. *rumur-*, on recordo haver-lo sentit algunes vegades en usos semblants al de Costa. Crec que és viu a l'Emp: «sota la teulada hi ha uns bucs d'abelles que constantment *rumorejan* i se m'entren al quarto tot fent música» m'escrivia el germà del meu pare el 1917, per induir el seu nebot de 12 anys a anar-li a fer companyia, en la vida solitària que havia de dur en una masia de les terres altes empordaneses (crec que ho sentia allà, perquè era home de poca lectura catalana, i ni a ell ni al meu pare no recordo haver-los-ho mai oït).

Remoreig: a penes amorrat a la platja el naufrag «en lo sorral òu *remoreig* de passos / y, oh santa Providència!, obrint-li 'ls brassos / lo venerable vell se li apareix: / —Vina —li diu ---», *Atl* (*Introd.*, 20a); i en certa obra mestra d'un gran mallorquí: «Després del sacrifici / --- / Davant l'altar diví, la tribu congregada / bevia la dolçor d'aquell sagrat moment; / ni un *remoreig* profà dins l'ombra se movia, / vessava el cel rogenic immensa melangia, / passava silencios